

„TÉRSÉGI TÁRSADALOM” SOROZAT

Székelyföldi falvak periferizálódása

Hogyan alakul a sorsa a székelyföldi térségben az adminisztratív státusszal nem rendelkező (nem községközpont) településeknek? Megerősödnek, túlélésre rendezkednek be vagy lassan fölszámolódnak? Megmaradnak kisebb-nagyobb népesség lakóhelyeként, de megszűnnek helyi közösségként működni? Olyan kérdések ezek, amelyek nagyon ritkán kerülnek előtérbe.

A tömbmagyar térségben 269 olyan rurális település van, amelynek lakossága magyar vagy magyar többségű, és amely nem rendelkezik községközpont státusszal, nincsen saját önkormányzata, ezért adminisztratív szempontból egy nagyobb településnek van alárendelve. Ez a településszám a mintegy 100-ra tehető községközpontokhoz viszonyítva nagyon jelentős. Ezeken a településeken az 1968-as romániai településbesorolási törvényt követően fokozatosan épültek le a helyi hivatalos intézményi keretek és helyi szolgáltatások (iskola, művelődési ház, orvosi rendelő, gyógyszertár, posta, kereskedelmi egységek és mások), az iparizáció és az urbanizáció hatására elindult a lakosság elvándorlása. Fokozatosan csökkent a térségi településekre hagyományosan jellemző helyi informális közösségi szerveződések és események száma, az eseményeknek a helyi társadalómépítő szerepe. Az 1968-as romániai központi átszervezést követően kimaradtak a településfejlesztést célzó beruházásokból és modernizációs programokból. Az 1989-es rendszerváltást követően a beruházások elsődleges célpontjai a községközpontok voltak, a nem községközpont települések csak késve, a legszükségesebb területeken jutottak beruházási forrásokhoz. Nagyon kevés kivételtől eltekintve a községközpont és a nem községközpont települések közti különbség növekszik, a kistalvák egy jelentős része egyes térségekben folyamatosan periferizálódik. Holott az esetek többségében nagymúltú településekről van szó, amelyek nem is olyan nagyon régen még erős helyi közösségként működtek.

A téma köztudatba való bevitelének első lépése a helyzetkép készítése lehet. Szakmai választ kell adni olyan kérdésekre, hogy a szóban forgó települések **milyen formában, milyen mértékben működnek még helyi közösségként?** Mennyire erős és milyen módon fejti ki hatását a lokális identitás? Milyen formális és informális helyi szervezeti keretek, kezdeményezések működnek még? A helyzetkép alkotás rövidtávú **célja a téma köztudatba való bevitel.** További célja pedig az, hogy szakmai anyagot kínáljon a helyzet kezelésével foglalkozó elképzelések, tervek, programok számára. A **kistelepülések rehabilitációja** a napjaink Európájában előtérbe került új vidékfejlesztési paradigma, a ruralitást értékként tételező fejlesztéspolitikai szemlélet és gyakorlat része lehetne.

„TÉRSÉGI TÁRSADALOM” SOROZAT

Eddigi szakmai tapasztalatainkat – két egymást követő kutatási program alapján – egy kiadványban és egy csoportos tanulmányban foglaltuk össze. Ez a kutatás nyilván még csak egyfajta figyelemfelhívó bevezetés ebbe a témakörbe, de arra lehetőséget kínált, megfogalmazzuk a napjainkban meghatározó periferizálódási folyamatokat és jelenségeket.

Milyen kérdések fontosak, amelyekre választ kell adni?

- Melyek a települések mai meghatározó paraméterei?
- Melyek a fontos településtörténeti előzmények?
- A helyi közösségként való működés mai szerkezetei, működési módozatai.
- Az informális szerveződések jelenléte, ezek helyi társadalmi szerepe.
- A közösségi tudás és a lokális identitás mai jellemzői.
- A szimbolikus térhasználat keretei, gyakorlata (hivatalos és nem hivatalos mintázatai).
- A település kifelé irányuló pozicionálásának módozatai.
- A közösségként való működéssel kapcsolatos helyi interpretációk.

Nem az a kérdés, hogy feltáró munka nyomán megfogalmazható helyzetkép mennyire negatív vagy lehangoló! A fontos az, hogy valamilyen helyzetkép – bár közelítő jellegű – legyen és azt szélesebb körben megismerhetővé kell tenni. A több mint 250 nagymúltú székelyföldi település rehabilitációjának igénye nem egy-egy kistelepülés vagy egy-egy község ügye, hanem **térségi léptékű stratégiai ügy**. A vidékfejlesztési és közösségfejlesztési gyakorlat nem kevés olyan megoldást ismer amely ebbe a térségbe az 1989-es rendszerváltást követően nem jutott el, és amelyek mindegyike forrásigényes is, de a programok szervezésének és kivitelezésének nem az anyagi keret a legfontosabb komponense.

Kapcsolódó szakmai anyagok

(az on-line nem elérhető kiadványok Intézetünkben térítésmentesen igényelhetők)

- **Településsors. Székelyföldi települések periferizálódási folyamatai.** (szerk.Biró A. Z., Sárosi-Blága Á.) Fejlesztési Intézet, Europrint, 2023.
- **Helyi adottságok – helyi fejlesztések.** (szerk: Biró A. Z., Sárosi-Blága Á.),ÁTMENTEK KÖNYVEK, Státus Kiadó, 2025
- **Adminisztratív státussal nem rendelkező települések helyi közösségként való működésének vizsgálata.** Biró A. Z., Sárosi-Blága Á., Fülöp-Székely A., Kovács O.E., Néma J.E., Szász M. M. *Pro Scientia Ruralis*, 2023.2. 133-163.
DOI: <https://doi.org/10.59357/ProSciRural.2023.2.08>
- **Székelyföldi falvak: periferizálódás és kihívások.** Biró A. Z., Sárosi-Blága Á., *Pro Scientia Ruralis*, 2023.1.109-141. DOI: <https://doi.org/10.59357/ProSciRural.2023.1.07>